

2020-03-12
REMISSVAR

U2020/00176/UH

Gem 2020/0021

Remissvar från Svenska Skolläkarförbundet gällande promemoria om ökad kompetens om neuropsykiatriska svårigheter och sex och samlevnad i lärarutbildningarna.

Svenska Skolläkarförbundet tackar för möjligheten att lämna synpunkter på ovanstående förslag. En inte obetydlig del av skolläkarens insatser i skolan handlar om utredningar och stöd till elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och vi ställer oss odelat positiva till förslaget om ökad kompetens om neuropsykiatriska svårigheter (och sex och samlevnad) i lärarutbildningarna.

Bakgrund:

Det råder olika uppfattningar om förekomsten av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i befolkningen. Det förekommer även på flera pedagogiska lärosäten ett ifrågasättande av neuropsykiatriska diagnosers existens *"Idag förklaras skolsvårigheter ofta med hjälp av en neuropsykiatrisk diskurs och barnen förklaras "ha" ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), Aspergers, Tourette etcetera..... Användningen av dessa diagnoser har medfört ökade krav på olika kompensatoriska lösningar Till bilden hör att dessa diagnoser är mycket omdiskuterade, för att inte säga omtvistade..."* /Professor Eva Hjärne Institutionen för Pedagogik och Specialpedagogik, Göteborgs universitet. Utbildning & Demokrati 2012, vol 21, nr 3, 91–106.

Majoriteten av svenska och internationella undersökningar pekar dock på att närmare 10 procent av barn i skolåldern har neuropsykiatriskt betingade svårigheter och minst hälften har fortsatta problem också som vuxna.

Ref: Gillberg C. The ESSENCE in child psychiatry: Early Symptomatic Syndromes Eliciting Neurodevelopmental Clinical Examinations. Res Dev Disabil 2010;31(6):1543-51.

Dessutom har en mycket hög andel av elever med långvarig problematisk skolfrånvaro en ofta odiagnostiserad neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i botten. Vid tidig upptäckt och förståelse kan anpassningar göras i förebyggande syfte. En förutsättning för detta är grundläggande kunskap hos lärare och samverkan med övrig elevhälsa.

Även samsjuklighet, dvs att en individ har mer än en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, är mycket vanligt förekommande. Flera studier visar en

samsjuklighet mellan olika neuropsykiatriska funktionsnedsättningar på 50-80 procent. Till detta kommer en betydande samsjuklighet med bland annat ångesttillstånd, fetma och sömnsvårigheter.

Ref: Gillberg C. The ESSENCE in child psychiatry: Early Symptomatic Syndromes Eliciting Neurodevelopmental Clinical Examinations. Res Dev Disabil 2010;31(6):1543-51.

Miniscalco C, Nygren G, Hagberg B, Kadesjö B, Gillberg C. Neuropsychiatric and neurodevelopmental outcome of children at age 6 and 7 years who screened positive for language problems at 30 months. Dev Med Child Neurol. 2006;48(5):361-6.

Fernell E, Norrelgen F, Bozkurt I, Hellberg G, Löwing K. Developmental profiles and auditory perception in 25 children attending special preschools for language-impaired children. Acta Paediatr. 2002;91(10):1108-15.

Ek U, Norrelgen F, Westerlund J, Dahlman A, Hultby E, Fernell E. Teenage outcomes after speech and language impairment at preschool age. Neuropsychiatr Dis Treat. 2012;8:221-7.

Carlsson LH, Norrelgen F, Kjellmer L, Westerlund J, Gillberg C, Fernell E. Coexisting disorders and problems in preschool children with autism spectrum disorders. ScientificWorldJournal. 2013 Apr 23;2013:213979.

Lindblad I, Gillberg C, Fernell E. ADHD and other associated developmental problems in children with mild mental retardation. The use of the "Five-To-Fifteen" questionnaire in a population-based sample. Res Dev Disabil. 2011;32(6):2805-9.

Gillberg C, Gillberg IC, Rasmussen P, Kadesjö B, Söderström H, Råstam M, Johnson M, Rothenberger A, Niklasson L. Co-existing disorders in ADHD -- implications for diagnosis and intervention. Eur Child Adolesc Psychiatry. 2004;13 Suppl 1:180-92. Review.

Kadesjö B, Gillberg C. The comorbidity of ADHD in the general population of Swedish school-age children. J Child Psychol Psychiatry. 2001;42(4):487-92.

Kadesjö B, Gillberg C. Tourette's disorder: epidemiology and comorbidity in primary school children. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 2000;39(5):548-55.

Helles A, Gillberg IC, Gillberg C, Billstedt E. Asperger syndrome in males over two decades: Quality of life in relation to diagnostic stability and psychiatric comorbidity. Autism. 2017;21(4):458-469.

Den första neuropsykiatriska diagnosen en elev får, blir inte alltid den som på några års sikt kommer att ge det största funktionshindret och dessutom kommer symptombilden att variera över tid. Även symptombilden mellan olika individer kan variera stort, trots identiska diagnoser, på grund av olika förutsättningar vad gäller exempelvis intellektuell kapacitet, temperament, motorik och social situation.

Behandling av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar utgörs inte i första hand av läkemedelsbehandling utan av multimodal behandling. Psykoedukation utgör en av de tre hörnstenarna i den multimodala behandlingen av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Socialstyrelsen anger att "stöd och behandling för personer med adhd bör ha multimodal inriktning, det vill säga bestå av en kombination av psykosociala och pedagogiska stödinsatser, kognitiva hjälpmedel och vid behov även läkemedelsbehandling" (Ur Kunskapsstöd från Socialstyrelsen 2014 Stöd till barn, ungdomar och vuxna med adhd). Detta är av största vikt för en god KASAM (känsla av sammanhang, professor Aaron Antonovsky), god självkänsla samt en viktig förutsättning för en god psykisk hälsa. Att få en diagnos betyder mer än att kunna få riktade anpassningar och särskilt stöd i skolan. En diagnos ger en förklaring av tillkortakommanden och ger möjlighet till den grundläggande multimodala behandlingen, dvs verktyg till både eleven själv samt till hans familj för att kunna anpassa och hjälpa på bästa sätt.

Vidare ur Kunskapsstöd från Socialstyrelsen 2014 Stöd till barn, ungdomar och vuxna med adhd:

"Vägledande principer

Det mest betydelsefulla stödet till barn och ungdomar med adhd är det som kan ges i barnets vardagsmiljö. Insatserna behöver därför ges på alla områden inom barnets eller den unges liv, till familjen, i förskolan eller skolan, på fritiden och i andra miljöer. Stödinsatserna kan se olika ut beroende på funktionsnedsättningens karaktär och svårighetsgrad. Det är därför viktigt att tillhandahålla ett brett och differentierat utbud av insatser. Stödet måste även kunna ges under lång tid och skraddarsys efter den enskilda familjens behov.

Insatsernas karaktär och utformning kan också variera under olika perioder av uppväxten, beroende på barnets utveckling och familjens totala situation. Det är angeläget att barnets och familjens behov får styra utformningen av insatserna. Föräldrar och barnet själv har dessutom rätt att vara delaktiga i planering och utformning av stödinsatserna, och att få ett bemötande och insatser som präglas av respekt, sakkunskap och professionalitet.”

Mot bakgrund av Skolinspektionens granskning från 2014 av skolsituationen för elever med Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) i årskurs 7 och 8 framgår att det finns brister i utredningarna och uppföljningarna av elevernas kunskapsutveckling. En pedagogisk utredning utgör både en mycket betydelsefull grund inför en neuropsykiatrisk utredning samt är ett viktigt verktyg vid uppföljning av anpassningar och särskilt stöd.

Förslag:

Det är av största vikt att skolläkare och/eller andra professioner med dokumenterad kompetens och erfarenhet inom barnneuropsykiatri och som dagligen arbetar med dessa elever engageras i undervisningen av lärarstudenterna. Denna undervisning skall också vara baserad på vetenskaplig evidens.

Lärarstudenterna behöver få ett helhetsperspektiv på vad en neuropsykiatrisk diagnos innebär för eleven och familjen även om fokus ligger på de pedagogiska konsekvenserna samt få verktyg i att kunna bemöta vårdnadshavare som ofta har liknande svårigheter som sina barn.

Blivande lärare behöver förstå **vikten av tidig upptäckt** av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar så att möjligheten till multomodal behandling inte fördröjs.

Blivande lärare behöver även lära sig om gruppen elever som inte uppvisar svårigheter i skolmiljön, dvs de elever med stödbehov som läraren (ännu) inte uppmärksammat. Det kan t ex vara elever med dyslexi och/eller adhd utan hyperaktivitet/ADD som kämpar flera timmar med läxor hemma varje dag eller elever med autism som får frekventa utbrott hemma efter skoldagar med alltför många sensoriska intryck. Dessa elever når ofta kunskapsmålen i skolan och blir därmed inte föremål för varken elevhälsoteamet EHT eller anpassningar. Deras svårigheter kommer istället ofta fram vid enskilda förtroendefulla samtal, te x inom elevhälsans medicinska insats EMI och det är då av största vikt att även elevhälsoteamet EHT tar detta på allvar så att inte nödvändiga utredningar fördröjs. Flickor med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar uppvisar dessutom vanligtvis inte symptom i skolan utan klarar i stor utsträckning av att ” hålla ihop sig” under skoldagen och blir tyvärr ofta en grupp som får sin diagnos alltför sent vilket innebär långvarigt onödigt

lidande utan möjlighet till stödinsatser. Det finns med andra ord ett genusperspektiv här, men självklart gynnas även pojkar av tidig upptäckt.

Blivande lärare bör få kunskaper om frekvens av samsjuklighet och därav behovet och betydelsen av systematiska uppföljningar av kunskapsutvecklingen hos elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och förstå när elevhälsan, inkluderat dess medicinska insats med både skolsköterska och skolläkare, skall konsulteras för att vid behov kunna initiera en kompletterande neuropsykiatrisk utredning.

Blivande lärare bör få kunskaper om nödvändigt innehåll i och betydelsen av en pedagogisk utredning samt även hur en uppföljning och utvärdering av en pedagogisk utredning utförs.

I avsnitt 6: **Ett examensmål utvidgas i syfte att säkerställa kompetens om neuropsykiatriska svårigheter**, står att "För att uppnå examensmålet *har lärosätena möjlighet att beakta* följande vid utformningen och genomförandet av utbildningarna". Svenska Skolläkarföreningen föreslår att det istället bör stå: "*skall lärosätena beakta*".

För Svenska Skolläkarföreningen SSLF:

Josef Milerad

Josef Milerad
Ordförande SSLF

Helka Widengren
Vetenskaplig sekreterare SSLF